

La Veu de la Comarca

Setmanari Regionalista de Tortosa

ANY I. PUGNA PRO PATRIA. NUM. 15.

LA CATALUNYA QUE VOLEM.—Lliure, ni dominada, ni dominadora y respectada de las regions germanas.—Estimada per son valer al exterior y temuda per sa forsa. Acullit com a propi al foraster que a trevallar hi vinga. Y a manar y a cobrar, a fer lleys y a judicar, cada hu a casa seva, que prou hi té que fer pera enténdreshi. Els empleats de la terra y pòchs, actius y inteligents.—Ennoblida, altra vegada en llibres de tot saber, la que fou llengua de Sants y de Reys.—Las universitats y escolas tornadas a son esser obradors d'avenços de la ciencia y planter de filòsofs y jurists. A fora la ensopida rutina.—Intimament unida a la vella Catalunya, gloriosa en sa historia y tradicional en sas lleys y costums, una Catalunya nova, de vida expansiva y en constant progrés, seriament religiosa y ilustradament tolerant.—Repobladas las montanyas per grans boscos, trescant pels singles els corredors enginyers moderns, trayent del terrer y de las minas els fruits y minerals. Las aigües de sos rius saltant de resclosa en resclosa movent enginyers del treball.—Conservats com reliquias els monuments enrunats o antics y alsarne d' un art fill llegitim del anich ciat en els avenços actuals. Voltar les vellas poblacions historicas de populosas y amplias ciutats modernes.—Ports oberts als productes de tots llochs; assegurats ab tractes d' una nació seria; veure al potentat ab afany de ser estimat y útil a la Patria y al obrer intervindre en el govern donantli lo que cristiament y per dret li pertoca.—Volem deixar a nostres fills aquesta Catalunya gran avuy, com ho fou pera son temps la de nostres passats.—Per obtenirho tenim lo precís: Força, riquesa y inteligencia. Reprimim el vici del egoisme y exaltem la virtut que a cap ens manca: L' amor a la Patria.—LUIS DOMENECH Y MUNTANER.

PREUS DE SUSCRIPCIO DIRECCIO Y REDACCIO
Tortosa al mes 0'50 Carrer del Parque, N.º 8
Fara semestre 3'00 Tortosa 19 Abril de 1903. La Redaccio no fa seus los conceptes ni contenguts dels articles firmats o copiats.

AVIS

Al objecte de regularisar la Administració del periòdich, preguém als suscriptors de fora que no estiguin al corrent de pago, que enviïn l' import del present trimestre com més aviat millor, pera pogner continuarlos en la llista de suscriptors del trimestre vinent.

El pago poden ferlo en sellos de 15 y 5 centims, descontant el franquig per le envio del import de la suscripció.

SANTORAL

Dimençje 19, de Quasimodo: S. Lleó IX p. y c. s. Hermogenés y sant Vicenç, mrs. — Dilluns 20, Sta. Ignés de Monte Pulciano vg. — S. Obren las velacions. — Dimars 21, S. Anselm b. y dr. Sol en Tauro. — Dimecres 22, S. Setero y Cayo pp. y mrs. — Dijous 23, (Abanà +) S. Jordi m, patrò del principat de Catalunya. — Divendres 24, S. Fidel m y S. Bona y Doda, vgs. — Dissapte 25, S. March evang. y sta Franca vg. — Lleianias majs. — (L. P.)

Meeting contra la reforma del Notariat

Lo dia 29 de Mars a las 10 del matí tingue Hoch lo anunciad Meeting en el Teatre del Tivoli, resultant un acte grandios, del que sentim no poder transcriure la llarga ressenya que n' feu lo Diari La Renaixensa, ja que los parlaments sols ocuparian tot lo nostre Setmanari, limitantnos a copiar alguns párrafos dels parlaments dits per los oradors que hi prengueren part, pertencients a diferents camps polítics, donchs que tots ells deixaren de banda las opinions particulars pera acoplarse al entorn de la bandera de la Patria, shont estan escrites ab saner dels nostres avis las llibertats, las costums y las tradicions que las nostras mares, barrejanilas ab besades ens han embutit dins nostre cor y omplenat nostres cervells; y per aixó la sanció y el pensament los tenim catalans y catalans los trasmetrem als nostres fills, perque com nosaltres al crit de Visca Catalunya, deixin tota rancunia, com ha succehit en lo meeting que passem a narrar, y que

no habem fet ans per rahó de tenir que dedicar los dos ultims números, un a la Setmana Santa y l'altre al gran Patrici Dr. Robert.

No cal dir que lo local del Teatre estava ple de gom a gom, essint hi representada y adherida cent vint associacions y trenta dos periòdichs, entre els quals hi contavan la Veu de la Comarca, representada per lo entusiasta, tontos y ferm regionalista de nostre benyolgut amic en Manel Canyell y Curto.

Comensament del acte

Lo President de la Unió Catalana, en Joseph Maria Roca, se dirigeix al públich pera explicar l' objecte del meeting, fentho ab las següents paraulas:

«Catalans: Després del recent Decret d' en Dato sobre la reforma del Notariat, la Junta Permanent de la «Unió Catalana», creyent que aquell era atentatori a la dignitat de Catalunya, acordá celebrar un gran meeting de protesta; vobgué que en aquest hi tinguessin representació tots los catalans, y a tal fi, demaná l' concurs de tots los elements autonomistas de la nostra terra.

Podrán separarnos als dels uns altres diversos criteris sobre procediments; podrá separarnos algun punt de cada un de nostres programes, podrán separarnos diferentes apreciacions sobre la forma de govern, pero estém sempre units quan se tracta de nostre ideal comú, que es Catalunya.» (Aplausos).

Baldomer Jena

Es saludat ab un aplaudiment. Comensa dirigintse als ciutadans de Barcelona. «Vinch diu, portant la veu de la Associació Republicana Federalista «Catalunya Federal».

Fa cinch anys que tots los espanyols reberen un gran despany ab las tremendas desfetes d' Ultramar. De tots los llavis sortia la paraula «regeneració»; tothom considerava al Unitarisme fracassat. No obstant, ja ho veyeu, ja poch se publicá un R. D. centralisant lo pago dels mestres, ofenent aixis als Ajuntaments, que, com feyan la majoria dels catalans, pagavan honoradament y atenian a tot lo referent al ram d' Ensenyansa.

Després vingué el celebré Decret d' en Romanones, prohibint l' ensenyansa de la Doctrina en catalá, ab lo qual se proposava, no combatre la doctrina, sino posar als mestres catalans baix la férula de Madrid, igual que ara s' proposa en Dato posar als Notaris sota las ordres del ministre de Gracia y Justicia.

Giral y Verdaguer

Es saludat ab una salva d' aplausos.

Comensa dihent que parla com a

delegat de la «Lliga Regionalista».

A Espanya ja es vell aquest sistema! Totes las fraccions se subordinan qui las despenya. Se fan barcos, no per defensa del país, sino pera donar treball als marins; se decretan ascensos, no pera fomentar l' exercit, sino pera afavorir als militars; nos obligan a ensenyar en llengua forastera (aplausos) no pel mal que se fa als nostres noys, a quins s' obliga a parlar com «lloritos» (aplausos), sino perque, de ferse en nostra llengua, los mestres a Catalunya no podrian esser castellans (aplausos); nos nombran catedratichs, no per bé de la instrucció, sino per crear cases de beneficencia (més aplausos).

En tot se subordinan los intereses de la majoria als dels sers debils, que per viure necessitan de l' almoyna del Estat.

Aixis resulta que tenim marins, pero no Marina; militars, pero no Exercit; Catedratichs, pero no Ensenyansa. Nostrobem casi en lo mateix estat que las tribus o kabilas africanas. (Ovació).

Aquí, a Catalunya, l' notari completa. Lo decret d' en Dato reduhí lo número de notaris y igualantlos, destruhí lo saber y l' talent individual; además lo notari, ara, per compres d' un home de confiança del client, será, com diu molt bé l' poeta Maragall, un conserge ab gorra galonejada, que s' circunscriura a fer un gargot y a posar un segell al peu de las escrituras. (Grans aplausos).

Trinitat Monegal

Com los anteriors, es saludat ab llarchs aplaudiments.

Lo ministre, notari major (aplausos) atenta, ab son decret, a la llengua, al dret, a las costums nostras. Després d' aixó, que «ns queda»?

En Romanones pujá a ministre perque son pare tenia tants milions com cavalls a las quadras. Vingué a presidir l' enterro del caator del Canigó y després clavá una fuetada a la llengua del difunt poeta; com ho hauria pogut fer ab sos cavalls (Aplausos).

Aquest ministre marxá més depressa del que ell creya, y jo també. (Riallas.) No ha pahit l' ovació que se li tributa, y «Ameos los unos a los otros» lo té encara a la boca del ventrell. (Riallas.)

Los de Madrid voldrían poguer escriure en un ninxo: «Vas en que jau lo Dret Catalá, mort pels notaris forasters, que no van més que a beure medís pera la lluya per la existencia.» (Aprovació).

Voldria que l' entusiasme que sentiu ara, no s' refredés.

Pit y fora, companys. Continuem nostra campanya dintre l' terren legal, mentre no se ns obligai a sortirne. (Ovació).

Hem de cridar ben fort: «Visca fora, lladres» (ovació) als que governan malament.

En Marián Fortuny

Lo representant del partit tradicionalista, en Marián Fortuny, entre las molts disposicions que ab sos tres enverinats tractaments anorrear nostre dret y a las que nos tenen acostumats, cap se presenta com aquesta de ferse a publicar un Códich civil fet de retalls com las catifes que fabrican las donas; se havian publicat de crets reformats de ensenyansa, mes cap fins ara s' havia atrevit a atacar obertament a lley fonaments de en lo modo d' esser de nostre poble. Aixó debía ser obra del ministre que ab son afany reformista fins pretengné cambiarnos les horas de menjar. (Aplausos).

Es un insult fet a la idea regionalista, donchs fereix a las institucions regionals de tots los pobles d' Espanya, y especialment a Catalunya, perque aquí tenim, no l' legislació foral, com diuben, sino peculiar, propia, més antiga que la que anomenan dret comú de Castella y de Aragon.

En l' article 12 del decret se fa constar que las «escrituras sols s' escriuran en llengua castellana y que el notari té de coneixer las altres llengües extrangeras. Quinas son aquestas? No es insultra per las que no son castellanas?

Acaba protestant del decret en nom de la comunitat que pertany. Llarchs aplausos que duran una bella estona acompanyan a las darreras paraulas del orador.

En Miquel Laporta

Seguidament feu us de la paraula lo representant de Catalunya Federal.

Catalans: quan los infants de Castella para refermar a son casal lo domini de Catalunya mataren a punyalada a Jaume d' Urgell, en la presó de Xátiva, ben cert creyan havian mort ab ell a nostra patria; mes aquesta viu encara y viurá sempre. Lo que mataren ab ell fou la monarquia catalana y a la vegada l' esperit monárquich dels catalans. Y com los morts no tornan, per aixó la «Unió Catalanista» no té en son programa als reys y pot cridar als federals, als que volem posar l' autonomia sota lo dossier de la democracia (Aplausos).

Altra volta, quan tractavan d' imposarnos lo Códich Civil, era forsa cloquent la veu dels federals que retrunyia en meetings com lo de la Bisbal y Barcelona; avuy no es eloquent mes ja n' te prou ab que surti del fons de l' ánima, sagrari perpetnal del amor a nostra terra. Terra en la que brollaren las flors que engalanaren a nostras ayudadas; terra que serví d' amorós susten a nostres avants passats; terra que regaren nostres mares y terra en quin ventre volém que hi hagin nostras honradas tombas.

(Eos) aplausos ofegan la veu del orador.

«Que volen los de Madrid, que per medi d' un decret barran la porta del Notariat catalá al fill de Catalunya; y esperan enviars a nostres forasters; desconixedors si no enemichs de nostre dret, soldats armats de ploma, laims terrible de las armas de sempre ensenyats ab — Mes després d' aquest article, ni cap altre, lo que ns subleva y endola nostres ánimas, sino l' esperit d' hipocrita traydoria que a tot ell informa traydora que sols pot compararse ab la que armada de punyal, espera pera acabar ab en Jaume d' Urgell, a que aquest, vell, cego y desvalent, no poguá defensar se de sos matadors. Traydoria empleada contra aquesta terra, poblada regons en Pere III, per gent de llealtat; y jo dich de paciència, y també d' impaciencia de rebre, cada dia tants y tants insults que ja hem perdut lo compte y frisem para trobarlo (Ovació).

Y prou lo trobariam si devanyo de la patria ls fills d' aquesta terra no ns empenyessim en ser blancs y negres y no portessim a l' ánima altra patria que la que tenim, la més santa y més noble, donchs es nostra mare. Adorem lo badell d' or com si fossim eferas sobre la terra, oblidantnos que sols Deu perdura y que quan ell vol nosaltres deixem de ser. Sachs de miseria, cuchs que ns arrosseguem afanyosament, demunt de la terra! alsémos los ulls de l' ánima al cel y volém ab esperit de germanor voltant l' espay que ns envolla!

En Manel Folguera

A continuació feu us de la paraula l' expresident de l' «Unió» en Manel Folguera, que al aixecarse fou saludat ab forts picaments de mans.

Comensa dihent: Catalans, després de las hermosas paraulas de nostre germá de patria en Laporta, sols puch comensar dihent: Catalans ¡Visca Catalunya!

Aquest visca fou respost xardorosament per tota la concorrencia.

Un temps las escrituras s' extenian en catalá, la parla que hem estimat sempre; y ls homes que sols a ella coneixen podian disposar de sos bens y establir sa voluntat en la llengua que parlavan sos fills. Avuy no, tot en castellá, aquesta llengua que ns pesa tant y que aborrim perque es imposada.

Si be per un cantó havian destruyt nostra parla de las escrituras, existia lo funcionari que, assodolat del esperit de nostra terra, escotava y traduhia nostra voluntat. Avuy tampoch aixó ns deixan, y quan nostres pagues tingan que utilisar los serveys del notari tal volta aquest entén al revés de lo que li dignin. Y quant l' agonizant en son llit de mort vulga

disposar de sos bens y repartirlos entre 'ls seus, en aquells tristes y angunosos moments, en que 'l melalt ab la llengua torbida y la pensa enterbolida exposa sa voluntat al notari, digueume quin esperit de maledicció recaurà sobre aquest si no l'entèn.

Altra importància té avuy aquest acte. D' un quant temps a aquesta part s' ha desenrotllat vigorosament lo moviment autonomista; ha crescut en los de la Lliga, s' ha fet fort entre 'ls federals y tradicionalistas; y hem vist fins, esgarriuevos, a en Planas y Casals mitj de clararse autonomista. Los unitaris també voltejan per lo camp autonomich. Y si això s' accentua, quins lligaments li quedan al poder Central?

Ahont son aquells dinàstichs que jugavan la seva vida pera defensar lo trono? Ahont quedan los que anavan a Madrid a flectar sos genolls davant de la reialesa? A Catalunya no hi restan los cortesans del trono, sols hi ha catalans. (Ovació llarga y de durada).

Marcat lo divorci ab lo poder central, estafat miserablement lo poble ab lo programa regionalista d' en Polavieja, que amagá aquest á correçuytá dessota la taula un cop fou poder y desenganyat de las promesas descentralisadoras dels Silvelas, Morets y Mauras, després d' aquets cartutxos de perdigons, ¿pot quedar á Catalunya ni un sol home que no respiri odi y esperit de lluyta contra aquets governants que malmenan á Espanya? (Se repeteix l' anterior ovació).

Sols nos queda un dupte: en lo plet que Catalunya sosté ab lo poder central, las demás nacionalitats germanas, s' ajuntan ab ella ó fan lo joch del govern?

Si es lo primer, si 'l govern queda sol, se l' arracona y fins se 'l pot portar á la barra. (Aplausos.)

Si es lo altre, si hi ha incompatibilitat de gustos ab las otras regions, si es així desgraciadament, los haurém de dir que Catalunya vol més que tot la seva autonomia y que no parará son treball fins á conseguirla.

No volém cap privilegi, la volém per tots, volém lo nostre respectant lo dels altres.

Diguémlosi que 'ns hem d' unir tots pera impedir que 'ls governants anorrehin á Espanya; que hem d' estreñor 'ls llassos de germanor y esborrar tot odi y rancúnia que pugui existir. Res d' odi, diguém com Guimerá al acabament de son admirable discurs dels Jochs Florals, al referirse á la llàntia del rey de Moreria que cremava á Montserrat y que simbolisava l' odi:

Apaguéu aquesta llantia Sino 'l mon s' enfonsará

La ovació que se li feu al acabar fou verdaderament imponent.

Narcís Plá y Deniel

Entre xardorosos aplaudiments, s' avansa aquest delegat regionalista.

«No sè,—diu—sí á tots vosaltres us produheix aquest espectacle lo mateix efecte que a mi. A mi 'm causa una impressió á la vegada hermosa y trista.

«Aquí dintre ja no hi cap ni una agulla més. Aquí s' hi veuen brusas d' obrers y fills de la noblesa catalana y aixó demostra que en determinats moments sabem unirnos tots los catalans.

«Feya temps que no 'ns hi havíam presentat d' units davant del poble.

«Per aixó l' espectacle es hermo-síssim.

«Mes es trist, perque nos reunim una vegada més per cambiar impresions, per animarnos y repartirnos lloch d' honor en la lluyta que s' apropa. Perque nos reunim demanant justícia.

«Nos acoblém per aixecar nostres prechs y clams fins la regió se-

rena ahont la justícia tindria de tenir segura estada.

«Si quant arribin allí se 'ls hi tanca la porta, lo dia que arribi l' hora de la justícia, que á tots los pobles los hi arriba, se veurá si son ells ó nosaltres los que faltan; si som nosaltres los que portém veus de pau y si son ells los que desencadenan vents de Fronda; si som nosaltres ó ells los mercedors d' etern oprubi.

Lo centralisme l' any 12 'ns va pendre nostra Audiencia peculiar pera posar en son lloch una Diputació única.

L' any 22 nos van arrepassar nostres lleys penals.

L' any 29, enderrocaren nostra legislació mercantil, orgull de tota Europa, substituhintla per las lleys que 'ns donan desde 'l centre, ells que res entenen d' industria, comers ni navegació.

L' any 33 nos prengueren nostra Diputació única escuarterant Catalunya en quatre provincias.

L' any trenta quatre nos privaren de nostra moneda.

L' any quaranta cinch nos imposaren las quintas, destruhint nostre sistema d' tributació y imposantnos l' oneros y antipátich impost de consums.

L' any xexanta set intentaren suprimir lo teatre catalá, mes nostres clams y reclamacions foren tals, que 's vegeren obligats á derogar la disposició al poch temps.

L' any vuytanta nou atentaren contra nostre Códich civil, mes aixecá Catalunya en pés en tal forma, qu' s pogué parar un xich lo cop contra nosaltres dirigit.

Mes, repeteix, cap d' aquets atentats es tan gros com lo darrer.

Quan nos prengueren las nostras lleys, nos prengueren lo tros de paper en que estavan escrites, perque la lligislació quedá en las conciencias.

Quan nos prengueren nostres tribunals, donchs m' havia descuydat de dir que fins l' any 34 los tribunals catalans fallaven en darrera instancia, nos prengueren la forma en las tramitacions, mes nos quedava nostra manera de ser, que 's traduhla en los contractes y escrituras devant del notari.

Mes quan lo que ha de donar forma á aquesta costum y conciencia nostra, en lo ch d' un fill de la terra sia un foraster que no pot sentir ni pensar com nosaltres, restará sempre adulterada nostra voluntat y modo de sentir.

L' article del Códich penal trescents vuytanta vuyt, que a Espanya may té aplicació als ministres, (aplaudiments) disposa que quan un ministre invadeixi las atribucions del poder lligislatiu sia castigat.

En Dato diu que si á la Constitució hi ha escrit que sols las Corts poden donar lleys, á ell li dona 'l ministerial capritxo de ferlas ell. (Aplaudiments).

Si altra disposició legal ordena que hi haja una sola classe de notaris, á ell li dona 'l real plaher de ferne duas. (Aplaudiments).

Si está prescrit que las oposicions se han de fer á las Audiencias, á ell li dona la gana de que 's fassin a Madrid. (Aplaudiments).

També entre nosaltres hi há agitación fonda y forta, solzament que entre nosaltres aquestos dolors son los de un naixement que s' acosta y en l' estat espanyol son estertors de la agonía; ó sia, que nosaltres aném á la vida y ella á la mort. (Aplaudiments).

Incident.

Un dels oradors designats pels tradicionalistas al objecte de que parlés en la reunió, lo senyor Junyent, que ocupava un lloch al escenari, se sentí repentinament un xich indisposat, tinguent de retífarse, per quin motiu no feu ús del torn que li pertocava.

Joseph M. Roca.

Parla 'l President de l' «Unió Catalanista».

«Catalans: Sols duas vegadas l' «Unió Catalanista», vos ha convocat dintre de Barcelona; la primera, per portar una corona en Rafael de Casanovas, la segona, per protestar contra la reforma del notariat.

La primera per honrar la memoria d' aquell catalá que caigué mortalment ferit y abraçat á la bandera de Santa Eularia en lo baluart de Sant Pere de Barcelona en defensa de la patria; la segona per exercrar al que, prevalgut de sa investidura de ministre de Gracia y Justicia, ha somés a la firma del que fe del Estat un Decret odiós.

La primera vegada per honrar la víctima, la segona per condemnar al butxí. (Aplaudiments).

Los castellans com en Dato fan que surgeixin catalans com en Casanovas. (Aplaudiments.)

Si una vegada se 'ns han arrepassat nostras institucions: si s' han aiat en nostra terra las lluytas socials: si s' ha esquarterat á Catalunya: si s' ha intentat treure nostra llengua de las escolas: si se 'l ha treta de la casa de Deu: com si fos jueva; ara s' ataca á la familia catalana, que es nostre be més preuhat, nostre cor y sentiment y 'ns serveix d' escut y llansa de defensa contra las influencias forasteras. (Aplaudiments.)

No sembla sino que fem nosa dintre del estat espanyol.

D' aquest decret, com de todas las otras disposicions contra Catalunya, s' en deduheix una sola consecuencia, y es la de que si 'ns unim tots los catalans de bona voluntat y posém sobre nostres caps á Catalunya y treballém perque arrelí nostra idea desde l' Ebre al Pirineu, y desde 'l Cinca al Mediterrani, ben prompte onejará en los marlets de Catalunya la honrada, noble y digna bandera de las quatre barras.

L' orador, qu' havia sigut interromput fréneticament per las mostres d' aprovació del públich, es coronat per llarchs y xardorosos aplaudiments.

Lo senyor Roca afegéix.

Cal que 'ls ministres tinga noticia clara, precisa y concreta d' aquest acte y per aixó 'l enviarem las següents conclusions, si l' asamblea las aprova;

Conclusions.

Primera.—Protestar energicament del Decret de 26 de Febrer passat reformant lo Notariat, per considerarlo anticonstitucional, antidemocrátich, atentatori á la llibertat individual y á la dignitat de Catalunya.

Segona.—Considerant lo decret com una de tantas ofensas que desde llarch temps se venen inferint á la nostra terra y que seguirán inferintseli per los governants del Estat Espanyol, mentres sobre d' ell tingan jurisdicció il·limitada, cal refermar la propaganda autonómista pera que Catalunya pugadeslliurarse del jou uniformista que l' ofega.

S' aprovaren las conclusions per unanimitat y ab gran entusiasme.

Resum.

L' acte resulta un éxit complet y brillant y demostra que los catalans encara poden unirse pera salvar sa estimada patria, quin amor batega fondo y intens en tots los cors.

Ensenyances de l' historia

VIII.

Cal que 'ls defensors de la política centralista y de l' administració uniformista pensen en tot aixó que queda dit; que tinguin presents los rahons de justícia y equitat que assisteixen á Catalunya pera demanar la reforma d' un estat de coses violent y perjudicial, no sols pera Catalunya, sino pera tota Espanya.

L' unió de Aragó y Castilla vá ser com un contracte tácit bilateral, de carácter lucratiu, en benefici d' abdues nacionalitats; com un agermanament als aments y millores fet pera que, tant l' una com l' atra part de les contractants, puguessen aprofitarse per igual de les ventatjes que havia de reportar l' unió, no pera profit exclusiu d' una de les parts contractants y pera que esta s' arrogués cap especie de preferència sobre l' atra, convertint aquell contracte en lleoní.

Lo dir que 'l contracte esmentat no té forsa de dret perque no s' vá otorgar en forma, d' una manera explícita y ab fórmulas sacramentals, val tant com apartarse de la bona fé y declarar que l' unió vá ser una ratera que Castilla vá preparar á Aragó pera posarli 'l jou de son domini.

«Vaja un noble fonament que tindria en aquest cas lo principi de l' unitat espanyola! ¿No comprenen los que així discurreixen que aixó es una provocació? ¿que aixó seria lligitimar las aspiracions de quatre desesperats que s' cansessen de seguir lo camí legal y pacífich de les justes reivindicacions regionals?»

Ningú pot negar que Aragó, de quin cos polítich era ànima Catalunya, se va fer gran, més gran que Castilla, per son propi esforç. Lo comptat de Barcelona y 'l regne d' Aragó se van constituir sense cap ajuda de Castilla; confederats tots dos estats van conquistar Valencia y les Balears dels moros ab sas soles forces, y ab les mateixes van estendre son domini per Llevant fins á Grecia.

No pot dirse lo mateix de Castilla. En ocasions molt crítiques pera n' aquell país nació va ser auxiliada eficasment per Aragó. En las Navas de Tolosa, en les operacions precursorses de la batalla del Salado, en los memorables siti y presa de Algeciras, en la primera de dites batalles lo rey d' Aragó personalment, en cap de son exércit de terra, y en les darreres les armades del mateix regne, van cooperar al triomf de les armes castellanes sobre les agarenes. Perdut pera 'l rey de Castilla Alfonso X lo regne de Murcia, per una sublevació dels moros naturals d' aquell regne, Jaume 'l Conqueridor vá recobrarlo ab lo sol esforç de les armes aragoneses y 'l va regalar generosament á son gendre 'l rey de Castilla, que apurat s' hauria vist pera tornar-lo á fer seu.

Ni per antecedents històrichs, ni per diferencia en sa respectiva grandesa y importancia, hi havia motiu pera que Castilla se considerés superior á Aragó al ferse l' unió dels dos estats. La hegemonia que ha exercit Castilla, de que tant ha abusat y que tan fatal ha sigut pera 'ls interessos de tota Espanya, va ser deguda donchs exclusivament al capritxo y á mires equivocales dels monarques espanyols, á la pacient resignació dels subdits de la antiga corona d' Aragó y al esperit de superbia y arrogancia dels homes de les regions centrals.

Jo no diré, com diuen molta atres, que les desgracies y la opantosa decadencia d' Espanya provinguen no més que de la inferioritat de la rassa central, del esperit moro, semítich y atrasat d' aqueixa rassa, puig no tinch encara per ben probada eixa suposada inferioritat.

En lo curs d' aqueix humil estudi he senyalat las causes que á mon entendre han produit les desgracies y decadencia de la nostra nació; pero com eixes causes han desaparegut ja en gran part, pera justificarse la rassa central dels cárrechs que se li fan, caldria que abandonés sas preocupacions d' exclusivisme en favor de tot lo seu y en contra de les regions que suspiren per rompre una uniformitat que les degrada, després que les hi ha arrançat sa personalitat y sa fesomia propies, y eixa renuncia de son exclusivisme, deuria ferla la rassa central aduch que s' provés que sos vicis y abusos no han sigut la causa directa de la pérdua del antich benestar y de la passada grandesa de les regions espanyoles.

En tota la seva vida política el Dr. Robert va manifestar, com a nota distintiva, el ser predominantment un universitari. Y no perque, com mil altres polítichs, procedís de la Universitat, sino perque era de la Universitat, y de son carácter doctoral n' havia fet una misió, gaire be un sacerdotí, qu' imprimia sagel propi a totes ses idees i sentiments i actes i fins a la seva especial oratoria, que solia pèndrer aires didáctics, romania sempre en esfera elevada i arribaba a presentar, més d' un cop, discretissims matijos de menyspreu, com d' home que, sense caurer en pedanteria, no s' fá tampoc gaires ilusions sobre 'l nivell de cultura de la major part dels qui l' escolten.

Aquest carácter del mórt inolvidable dona, pera nosaltres, a la veneració de son recort un valor altíssim, que pujará més encara 'l día en que, llençades les caretes, se manifesti a la llúm i prengui proporcions de generalitat la lluyta entre les dúgues potentes forces rivals—intelectualisme i militarisme—qu' avui germina sordament, donant sovint senyals d' existencia en aconeteixements de sang i dól, com els que, ara mateix, acaben de alçar universal protesta.... Aquell dia el nom del nostre Doctor ens vindrá als llabis com el d' un héroe que oposar als héroes carnícers, objecte de les veneracions del militarisme.

EUGENI ORS.

Barcelona Abril 1903.

NOTICIES

Copiém del Setmanari catalanista obrer Llevant.

«Ens consta per part certa que alguns elements de la Associació obrera catalanista del Clot «Centre Catalunya», han invitat al senyors Junoy y Lerroux a un meeting.

ting de controversia, per posar en clar qui son los verdaders reaccionaris, si aquets redemptors del obrer que sols buscan satisfacció per las sevas ambicions y concupiscencias, ó be los catalanistas que defensen y han defensat sempre la llibertat de tots los pobles oprosos.

Sembla que 'l senyor Lerroux no s'atreveix a discutir aquest punt cara a cara, segurament que per por de veurers en un ridicul.

¡Quanta convicció y quanta cobardía!

¡Apreneu, obrers, apreneu!

Mentres á França treballen sens descans per a expulsar los Ordres religiosos, la República de's Estats Units recull y les utilisa.

El govèrn nòrt americá havia demanat als jesuites que li suministressin las noticias de carácter científic y en el arxipiéleg filipi. Van cumplir aquets religiosos el seu encàrreg, y el govèrn els ha pagat trescents mil francs pels manuscrits, y axis que s'editin els regalará dos mil exemplars.

Al Colègi Universitat de Manilla que tenien els pares dominicos, el govèrn nòrt americá ha concedit el títol y drets d'Universitat oficial.

Se'n pujá al cel á primers de la semana la filleta del Sr. Don Joaquim Tallada y D.ª Adela Puig, que contava sols la edat de set mesos; com també ha tingut lo sentiment de perdre á la seva avia política D.ª Josepha Jardí Brunet (Q. A. C. S.) lo nostre ben volgut company de causa en Joseph Bau Vergés. A las dos families los fem avinent lo nostre més coral pésam.

S' están enllestint els preparatius per comensar la publicació de «L' Ilustració Catalana», que sortirà setmanalment á Barcelona.

En ella hi colaborarán els més renomats escriptors de nostra terra, alguns dels qual hi tenen ja treballs enviats. La direcció té ja en son poder duos noveles inédites, una d' en Marián Vayreda, d' Olot, y altra d' en Martí Genís, de Vich.

Publicará, també, artistichs grabats deguts á nostres millors dibuxants; en una paraula, sos iniciadors tenen el fèrm propòsit, de que dita publicació vagi á la devantera del moviment intelectual y artistich de nostra terra y per á conseguirlo compten ab la cooperació de distingits artistes.

El primer número, sortirà el dia en que s'celebrin els Jòchs Florals d'enguany.

En lo Concurs Nacional de Fotografia organísat per la Secció Artística del Centro de Lectura de Reus, ha obtingut un premi per una fotografia lema *Afición* nostre amic D. Ramón Borrrell, y un altre, per una colecció de verascops nostre correligionari D. Gerardo Vergés.

Als dos trasmetem la nostra més coral enhorabona.

Reconeixent son erro.—Lo ministre de Gracia y Justicia, convenut, sens dupte, de que son decret de 26 de Febrer sobre 'l Notariat constitueix un erro imperdonable, va oferir, ab ocasió de la visita que li ferén la Sindicatura del gremi de banquers y una Comissió del Círcol Mercantil, que modificaria l' esmentat decret en lo sentit de deixar en llibertat als comerciants y banquers, pera que entreguin

als notaris que stan de son grat los documents de giro que s'han de protestar, deixant subsistent la costum dels banquers de guardar las lletres en son poder fins al mitjdia.

En breu, al poble de Carpineto, ahont va naixer Lleó XIII, se farà una instalació d' enllumenat públich, montat per una casa catalana.

Durant lo viatge que feren á Roma, 'ls senyor Costrajo y Larrosa, la Sant Pare encarregá al primer de dits senyors que construhís per son compte una instalació de l' esmentat enllumenat sistema Paucés, y aquest ja ha sortit ab los obrers necessaris pera comensar los treballs.

S' han celebrat meetings contra 'l Decret d' En Dato reformant lo Notariat, á Gualba y á Arenys de Mar, organísats per la Associació Popular y 'l Centre Escolar Catalanista de Barcelona, ab la cooperació dels nostres amichs d' abdues poblacions. A tots nos adherim.

Lo que s' havia anunciat pera 'l passat diumenge á Sabadell, se' va haver de suspender per detalls d' organizació. S' anuncia á 'l dia en que s' celebri.

Suscrita per los presidents de las sociatats Económica d' Amichs del País, Foment del Tráball Nacional, Cambra Oficial de Comers, Ateneu Barcelonés, Institut Agricol Catalá de Sant Isidro, Lliga de Defensa Industrial y Comercial y Círcol de 'l Unió Mercantil de Barcelona, s' ha presentat al ministre de Gracia y Justicia una notable y extensa exposició ab motiu del Real Decret sobre Reforma del Notariat, que tant combatut ha sigut per totas las entitats de representació de Catalunya.

Ha visitat nostra redacció lo nou periodich el *Heraldo de Taragona*, orgue del partit conservador d' aquella ciutat.

Desitjem al nou cologa prospera y llarga vida.

La Junta Permanent de la «Unió Catalanista» ha disposat la edició dels acorts de totes las Assamblees per olla celebrades, en forma de folleto económic. Actualment se está enllestint la impresió y d' aquí pòchs dies se posarán á la venda al preu de deu céntims i' exemplar. Los acorts impresos serán los de Manresa, Reus, Balaguer, Olot, Girona y Tarrassa.

Habem rebut un *Motete* dedicat al Santíssim Sagrament, lletra del Rd. M. Ballpuig y música de D. Joseph Aborcat, que al preu de 10 céntims se ven en la botiga, da D. Manel Monfort.

Sembla que ja es cosa resolta la circulació de an tren expres París-Lió-Barcelona, que passant per Tortosa acabi á Cartagena, el que estaria en combinació ab una companyia de vapors d'Oran que té establert ja un servey á Génova y Orient. Ab setse horas y mitja se podria fer el viatge de Tortosa á París.

Lo dia 16 del present mes cumpliren quatre anys que en la casa del Poble de Tortosa foren vilment asesinats quatre bonspatrias, que portats per lo just entusiasme del que creu cumplir ab son deber, anavan á demanar á la Autoritat que 'ls amparés y defensés dels actes despòtichs dels centralistas ó caciquistas, defensa y amparo, que trobaren en las descargas dels fusells enjogadas per gent que representavan l' Autoritat.

¡Descansin en pau los Mártirs de la Patria, que son recort viurá sempre entre 'ls bons tortosins!

Aquesta semana han causat impresió dos fets dels que, á Deu gracias, no son molt frequents en la comarca; fou lo primer, el que un pobre monomaniach se tirá al riu, perdent la vida; y l' altre, mes propi de una fera que de

persona, fou lo que tingué lloch prop la Cènia, partida dels Carascals, ahont habitavan una mare, una filla y un fill; aqueix últim doná conexement á las autoritats que havia trobat á la seva mare decapitada y sa germana desaparecuida, mes después fou trobada també ab lo cap tallat en redó.

Lo dímars á les deu se celebrá en la iglesia de Nostra Senyora del Rosér una Misa resada en sufragi del ánima del malaguanyat apostol de la causa de Catalunya l' insigne Dr. D. Bartomé Robert.

Además del element catalaniste de nostra ciutat hi assistí una representació de LA VEU DE LA COMARCA, lo President de l' Agrupació *Art y Patria* y una bona reunió de persones admiradores del ilustre Dr. Robert.

Lo nostre estimat amic y paysá, l' entusiástich catalaniste y Advocat D. Francesch Ribá y Lledó volgué ajudar la Misa com a tribut d' afecte y admiració vers la memoria d' aquell infatigable campió de nostres santas tradicions y llibertats.

¡Al Cel siga l' ánima de tan benemerit patrioi!

R. I. P.

En la professó que diumenge á la tarde se farà dedicada al S. S. Sacrament se estrenará á més del tálam la bandera que portará lo H. S. D. Diego de León, Majordom de semana de S. M. y Maestran de la Real de Valencia.

A tan solemne acte havem sigut galantment convidats, lo que agrahim.

Diumenge prop passat tingué lloch un meeting republicá presidit per D. Joan Ribas, y durant la setmana havem sigut visitats per uns altres que també es diuhen republicans que feren la presentació de un foraster para diputat, que per cert ne teniam falta donchs axis, no mes seran quatre los que volen fernos felissos barata ferlos natros diputats.

Tortosa: Imp. Foguet, P. Hospita

chissima palma; de la qual en el Ginestar, Benifallet, el Pellon, y otros lugares, se aprovechan, obrandola. Y por no cansar al que lee digo en suma que en todo el Termino de Tortosa desta parte y de la otra ay infinitos olivos, algarrubos y otros arboles de muy grande provecho. Pues que diré de la huerta de Pinpi, llena de mil hermosos huertos, con sus casas, y alquerías, en que se coje todo lo que arriba abemos dicho, y más otras frutas, de las cuales está proveyda la Ciudad, para el regalo de sus habitadares: Seria nunca acabar dezir la hermosura deste pedaço de oro. A la parte de medio dia de la Ciudad, que es saliendo á la puerta de S. Francisco, ay otro pedaço de huerta, que llaman de S. Lazaro, con la mesma fertilidad que las demas. Desde aquí passando el rio, y dejando la Ciudad al Norte, bajamos al mar, siguiendo toda la canal y ribera del Hébro, hermosseado de arboles y sembrada. Aquí sola una legua de la Ciudad están las dos torres, que llaman la Carroba, y Camprédó, y por entre ellas passa el rio, que antiguamente allí era el fin de su peregrinación, porque el mar subia hasta estas torres, que servian de Atalayas de la boca del rio. Hoy una legua mas abajo, y dos de Tortosa, se vé el nombrado Castillo de Amposta, que de edad de 15 años fundó el Conde don Ramon Berenguer, para conquistar á Tortosa año de 1097. Leasse el Abad Carrillo en sus Anales fol. 259. Ya que abemos pintado algo deste termino, antes que nos metamos en el maremagnum de sus pesqueras, montes, minas, prados, y fuentes, será razón que el curioso hijo de su patria sepa los confines de su termino, los cuales son desta manera: Tomandolo desde el Coll de Balaguer confina por allí con el termino de Tiviza, y bajando á Rasquera, confina con su termino, que es con Rocafolletera, y de allí con el de Miravet, en una fuente, llamada fuente de la Reyna, de allí con el del Pinell, y con un collado, dicho de Humaners, y luego con el de Prat de Comte, de la encomienda de Orta; y subiendo arriba á los puertos, confina con el mismo termino de Orta; de allí con el de Arnés, y despues con el de Beceyt del Reyno de Aragón, luego sube hasta Kafelgari, y confina con el Real Monasterio de Benifaça del

CAPÍTULO OCTAVO

De la descripción del termino de Tortosa.

Y A que tenemos el sitio, fundación, y nombre, será razón que vamos poco á poco descurriendo por su anchuroso termino, y notando los bienes de naturaleza que Dios tiene en el cifrados.

A seys leguas de la boca del rio Hébro, costeano las riberas del mar hacia el Levante, se halla un monte que viene á tener su fin y remate dentro del mar. Aquí es el Coll de Balaguer, tan sonado en el mundo por el peligro de Moros y ladrones, que cautiban y roban, por ser el sitio fragoso, y apartado de población. Desde el toma principio el estendido termino de Tortosa, corriendo la costa hasta la villa de Vildecona, ultima de Cataluña, y desde Rocafolletera, que es un monte mas arriba del lugar de Benifallet, bajando hasta el mar: esta desde la Tramontana, ó Norte bajando hacia medio dia, y aquella desde Levante á Poniente, conforme se halla en las Costumbres, ó leyes de Tortosa, en la carta de la población de dicha ciudad, quando el valeroso Conde don Ramon Berenguer dió la Ciudad á sus Ciudadanos. Solo diré aquí las palabras que dize de su termino, que son estas. Cum omnibus ingressibus, et egressibus

MORESO
 Gran botiga de calsat
 de totes classes
 SABATES Y BOTINES D' IVERN
 Confecció esmerada para ls que tenen los peus delicats.
 Casa fundada l' any 1866.
PREUS FIXOS VENTES AL CONTAT
 PLASSA DE LA SEU Y ARCH DEL ROMEU
 TORTOSA

Libreria fundada l' sigle XVIII
Francesch Mestre
TORTOSA
PUBLICACIONES CATALANES.
 Obrés de Mossen Jascintó Verdguer
 Lo catalá devot—nou devocionari—pasta i peseta
 Los set diumenges de San Joseph—pasta i peseta
 Doctrina cristiana—cartonet—o'50 peseta
 DEPOSIT DE PAPERS, CROMOS Y ESTAMPES
A. OLIVERES
 METJE
 Ex-alumne del Hospital de Paris
 Ex-ajudan de la Clínica de malalties dels ulls del
 Dr. Galezowski
 CONSULTA DE T. A. I.
 TORTOSA

ARTHUR MESTRE
 Gran surtir de Petagues, Paraygues, Pipes, Parasol, Bastons,
 Colls, Punys, Mitjes, Mitjons, Juguets, Puntilles, Brodats,
 Perfumeria, Agordeons, Objectes para regalós,
 y tota clase d' articles para barbers
 GRAN SURTIR DE QUARTINES JAPONESAS EN
 CARTO DE TOTES MIDES Y VENTALLS DE TOTES
 CLASSES, CORBATES, QUINCALEAS, GUANTS, etc
 Carrés d' En Carbo 11 y 13 y Pescadors 1.
 TORTOSA.

Drogueria, Perfumeria, Ultramarins, Comestibles y Colmado
Vda. de F. Canivell y Sala
 Angel, 6 y 8.—TORTOSA

Complert assortit en
 Pastes para sopa lilegítimes de Mallorca.
 Conserves de totes classes
 Abadejo 1.º coa foradada
 Manteques
 Formatjes
 Embutits
 Fiambres
 Articles fotogrífics
 Productos químichs
 Aigües minerals
 Especifichs nacionals y estrangers
 Colors y barnisos.
 Broches y pinsells
 Barnis mineral
 Sucres
 Cafés
 Cacaos
 Thés
 Chocolates
 Bombons
 Galletés y biscuits
 Aixarops y horchates
 Carburo de calci
 Petróleo refinat
 Explosius, meches y perdigons
 Aponos
 Sofres
 Sulfat de coure
 Llavós

Vins de taula, generosos y champanys
Licors del pays y extrangers

Gola, Nas y Orellas
 Consultori especial para el tratamiento de las malaltias de la Gola, Nas y Orellas
 Montja ab arreglo als darrers avençós moderns, en lo carrer de Trafalgar, 44

Esparteria de Jaume Casanova
 Carré de la Sanch n.º 6 y 8.
 Se acaban de rebre una gran partida de espart de tota mena (garbillo y amarat) llibans, cordas, betas d' espart restallat, cofins y estoras para carros; tot a preus baratissims, cal no mes probaro.
 Carré de la Sanch n.º 6 y 8.—Tortosa

sicut habentur, et continentur per terram collis Ballaguerij, usque ad Vlldiconam. Et sicut pervadit de Rocafolletera usque ad mare. Agora vamos describiendo lo que contiene dentro de sí este amplificado termino; y dandole principio desde el nombrado Coll de Balaguer, yremos bajando hasta la boca del rio Hebro, y Puerto de la Ampolla. Bajando pues desde el Coll de Balaguer hasta el barranco de la Batalla, se descubre la Costa del mar, hermoseaada con las torres de S. Jorge de Alfama (fortaleza antigua, y cabeza de Religión militar, antiguamente de los Caballeros Templarios, y agora incorporada en la de Montesa) la torre del Aguila, el Caproig, de la boca del rio, dicha del Angel, y otras; y volviendo atras para describir sus puntas, y calas, les doy principio, en la punta gruesa, Calallobeta, Caladeforn, Calademosgues, Punta de Santiago, Puntabergoleta, punta de buen capon, Cala de la miel, punta den gras, punta de Santas Cruzes, Cala de la Dolça, Cerbiá, punta del Aguila, cala de Moros, punta de Espinos, Caproig, punta de Foix, la Laguna salada, y la Ampolla. Mirando hacia la Montaña se ven desde el Mar hasta los montes de Tiviza unos llanos tan hermosos, que la diversidad de los arboles causa á la vista una apazible recreación; con los pinares, Carrascas, y otros silvestres. Ay en estos llanos diversidad de caças de Liebres, Conejos, Perdizes, Francolines, Torcaços, y de muchos otros animales. Si volvemos á la Mar, veremos que en el se pescan innumerables maneras de Peçes, y tan sabrosos al gusto que se aventajan á los demás de otras costas, y riberas, la causa es el criarse entre las Peñas que dentro del Mar ay en aquel puesto. Callo los lugares que encierra este pedaço de Termino que son el Perellon, Fullola, el Aldea, Camarles, Burjacia, la Grana-della, y los Mallorquines, á la orilla del Puerto de la Ampolla, (1) y en este sitio y último lugar dizen algunos, como

(1) Al acabament de l' obra se estamparán algunos notes y observacions referents a nous datos y objectes arreple plegats per lo editor de la present reimpressió D. Joan Abril alguns d' eills depositats en lo Museu de Tortosa.

Florian, Docampo que le dijeron estar Cartago la antigua (no lo aseguro porque he leydo ser Cantavieja, y tambien los de Villafranca del Panaders en nuestra Cataluña se atribuyen esta antigüedad, y no ha faltado quien dijese que era nuestra Ciudad de Tortosa, mas no es así porque en esse mismo tiempo se halla el nombre de Tortosa) estos pueblos estan casi derruydos, sino es el Perello, á causa que antes que las Torres del Aguila y Caproig se hiziesen, los Moros corrian toda esta tierra, y cautivaban estos pueblos, Subamos á una devota Hermita de Ntra. Señora, llamada del Coll del Alba, que es un collado de donde se descubre un abreviado Mundo; y puestos allí miremos nuestro grandioso termino, y primeramente el amenissimo lugar de Cherta y á Benifallet plantado de Olivos. A la una, y otra parte del caudaloso Hebro: bajando hasta Tivenya el cual está junto la Agut, en la cual ay dos molinos de la Ciudad, y de la otra parte del rio otro mayer questos. Esta Agut es obra insigne por atravesar un rio tan caudaloso como Hebro, y ponerle dentro dos anillos, y también por la pesca de innumerables Sabogas, Lampreas, y Sollos; pescanse en los meses Abril, y Mayo, y casi todo Junio, embiense á Madrid, Toledo, y otras partes de Castilla, y casi á todo Aragón, hase visto pescar en un año tantas, que la mayor dellas se daban por seys dineros con venderse otros años á dos, y á tres reales una; cerca de aqui está Cherta, lugar de los mas apazibles deste Termino, por el regalo de las aguas, que se despeñan de los montes, ó puertos de Tortosa, y amenidad de sus huertas cuajadas de Naranjos, Cidros, Limones, y otros, que en tiempo de Primavera parece un Parayso terrenal. De aqui pasado el rio, al Levante, está la Heredad dicha Bitem que es de la Cámara del Obispo con gran espesura de Olivares; entre los cuales á trechos ay varias Torres, ó Alquerias, que aqui llaman Masos, con huertos y diversidad de arboles frutales, Cojese mucha seda, pan, ordio, cebada, mijo, arena, panizo gordo y menudo, y diversidad de legumbres, y lo mesmo que he dicho desta parte de rio tiene la otra, en donde está el lugar de Aldover. Cojese en diversas partes del Termino mu-